

Wanda Szado-Kudasikowa

We Wilijom - Gloryja

Święto godzina!
W sopie Dziecina
sianko pachnące
gwiazdki świecące.

A w chałupie Wilijo!
(Porodziła Maryja
Jezusicka na sianie!)
Zacyno sie w izbie
Wesołe kolędowanie.

Śpiewo swojsko groch z kapustą,
śliwka sie obłapio z gruszką
borsc juz pochnie prowadziwkami,
gro krzesanom pokrywkami.
Corny mak sie kąpie w miodzie
(dzieciom kapie juz po brodzie)

Choć nie wolno zalizować
końcem trzeba mak sprógować.
Snopek w kącie smyk smaruje
i za kwile juz prymuje.
Sekund – łyżki z za łyżnika!
A co z basem? Jak to z basem,
stary kot se brzęknie casem
i niesie sie kolędecka
do ślicznego Dzieciątka.

Podłaznicki u powały
do muzyki sie zwyrtaly.
Tońcą światy i łańcuski,
i pajace, z jaj wydmuski,
i janiołki, i pierniki –
syćka tońcą do muzyki.

Tu wej radość – ta Wilijo!
Gloryja ludziom
Gloryja światu
Gloryja syćkim
GLORYJA!

TATRZAŃSKI ORZEL**The Tatra Eagle***Issued by the Tatra Eagle Press*

Co-Editors: Janina Gromada Kedron

Dr. Thaddeus V. Gromada

Technical Editor: Henry P. Kedron

Computer Consultants: Mariusz Bargielski

Joseph Gromada Contributing Editors: Maria

Pudzisz (Kraków); Dr. Anna Gąsienica-Byrcyn

(Chicago). Representative of "The Tatra Eagle" in

Podhale: Łukasz Gromada

(gromadal@poczta.onet.pl)

Address all correspondence to: J. Kedron, 31

Madison Ave., Hasbrouck Heights, NJ 07604

jkedron@gmail.com

tgromada@mindspring.com

Annual subscription rate: \$20 (US)

\$25 (outside of US)

ISSN 0039-9914

© 2016 copyright by The Tatra Eagle Press

HONOROWY PATRONAT

Connecticut: DRS. ALICIA & JOHN HARBUT

France: STANISŁAW LASSAK

Illinois: KAZIMIERZ CHLEBEK, ZOFIA

CHLEBEK, JÓZEF CIKOWSKI, TED

DĄBROWSKI, JANINA GALICA, KLUB

CZARNY DUNAJEC, KÓŁKO LITERACKO-

DRAMATYCZNE, LEOPOLD & ZOFIA

MICHNIAK, DR. GENOWEFA & KAZIMIERZ

OBROCHTA, DR. BRONISŁAW ORAWIEC,

ANDRZEJ & MAŁGORZATA PITOŃ,

MICHAEL RAFACZ, JAN & ZOFIA

SŁODYCZKA, STANISŁAW & HALINA

URBANIAK, KOŁO 41 WRÓBLÓWKA,

ZWIĄZEK PODHALAN W AMERYCE

New Jersey: SHRINE OF ST. JOHN PAUL II,

REV. CANON MACIEJ MELANIUK,

MAŁGORZATA STOPKA, HENRY & KARINA

WALENTOWICZ

New York: JAN S. GACEK, CHRISTOPHER

JURKIEWICZ, STANISŁAW KOPEĆ,

TADEUSZ PARZYGNAT,

WOJCIECH SOSNOWSKI

Pennsylvania:

DR. WŁADYSŁAW BOBAK

PATRONAT

Guam: Kathy Gacek Lampman

Illinois: Grażyna Baran, Franciszek Bielański,

Zofia Boblak, Marian Bryja, Andrzej Czystosz,

Anna Domalik, Janina Duda, Anna Garbacz, Jane

Janik Grzybowski, Nancy Janik Johnson,

Stanisław Kulawiak, O. Wacław Lech, Józef

Leśnicki, Stan Leśnicki, Franciszek Łyszczarczyk,

Stanisława Mąka, Józef Michniak, Jan

Podczerwiński, Josephine Sularski, Tymoteusz

Sularski, Chester Tylka, Anna Ustupska-Chyc, Dr.

Józef Wójciak, Anna Zalińska, Helena

Ziółkowska,

Jan Zółtek

Indiana: Rev. Walter J. Rakoczy

Maryland: Albin S. Woźniak

Michigan: Jan Konopka, Jan Konopka Jr.

Nevada: Frank C. Chase

New Jersey: Aneta Pieróg-Sudoł,

Catherine Zon

New York: Dr. Grażyna Kozaczka,

Krystyna Świerbutowicz

Pennsylvania: Dr. Jan Napoleon Saykiewicz

Poland: Ks. Józef Urbaniak

Thaddeus V. Gromada

HENRYK SIENKIEWICZ AND PODHALE

The year 2016 marks the Centennial of the passing of Henryk Sienkiewicz (1846-1916), one of Poland's greatest novelists who in 1905 received a Nobel Prize in literature. He was undoubtedly in his time the world's most popular writer. Many of his historical epics e.g. *Quo Vadis* and his trilogy *With Fire and Sword*, *The Deluge* and *Sir Michael (Pan Wołodyjowski)* were translated into dozens of languages and some made into movies. He had a profound influence on his readers and especially on his fellow Poles, who lived in Partitioned Poland dominated by Russia, Germany and Austro-Hungary. This year the Polish Senate designated "2016, the Year of Henryk Sienkiewicz" in order to pay tribute to a great Pole, who through his creative works emphasized patriotism and devotion to traditional Polish values. As a result of this action, many Centennial Celebrations have taken place in Poland and in other countries including the United States, urging Poles in Poland and in Diaspora to be faithful to the ideals and values found in Sienkiewicz's literary works.

The editors of "The Tatra Eagle/Tatrzański Orzeł" would like to remind its readers that Henryk Sienkiewicz was closely associated with Zakopane and Podhale, the Tatra mountain region. He was among the Polish elites in Partitioned Poland who made the mountain village of Zakopane at the foot of Mt. Giewont not only a popular health resort, but a "priceless center of Polish culture for all Polish compatriots of the former Polish Commonwealth". In the relaxed milieu of Zakopane in Austrian Poland, in an atmosphere of relative political freedom, stimulated by the natural mountain beauty and the folk culture of the native "górale" (highlanders), Sienkiewicz and his fellow elitists were able to come together to help shape and unify Polish national culture. From 1886 and the next 25 years Sienkiewicz visited Zakopane and other nearby "góral" villages systematically for longer and shorter periods. He befriended many highlanders, among them such legendary figures as Jan Krzeptowski Sabala, Bartuś Obrochta and Klimek Bachleda. Naturally, he met and befriended such notables as Tytus Chałubiński, Stanisław Witkiewicz, Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Władysław Zamojski, Karol Potkański, Rev. Józef Stolarczyk, Maria and Bronisław Dembowski, etc. Sienkiewicz had a special, reserved table at a Zakopane café where he met for hours with his literary and artistic friends. He was, of course, always the chairman of these fantastic gatherings.

The Polish novelist preferred to come to Zakopane in the winter months. He was not a mountain climber, instead he liked to hunt in the nearby forests and sometimes in the more distant areas in Orawa and beyond in the Slovak Tatras. One of his hunting companions was Jeremiah Curtin, the American translator of his works in English who visited him several times. Hiking in the Tatra valleys around Morskie Oko was another activity he loved, which was made even more enjoyable by his guide, the legendary Klimek Bachleda. Without hesitation, Sienkiewicz participated in the social and cultural activities in Zakopane and Podhale. He financially supported various community projects i.e. building sanatoriums for tuberculosis patients in Kościelisko, building of a new stone Gothic church in Zakopane, a new private *gimnazjum*, a statue honoring Dr. Tytus Chałubiński, etc. Often author's evenings were organized for him, at which time he would read passages from his yet unpublished works such as *Quo Vadis* in 1894, *Potop* (The Deluge), *Bez dogmatu* (Without Dogma), and *Krzyżacy* (Teutonic Knights). Sienkiewicz wrote large segments of many of his novels in Zakopane e.g. *Potop*, *Pan Wołodyjowski*, *Bez dogmatu*, *Rodzina Polanieckich* and *Krzyżacy*. In the historical novel *Potop* he wrote about the górale and their heroism in saving king Jan Kazimierz from a Swedish ambush in the Tatras. According to Julian Krzyżanowski, he got the idea from Sir Walter Scott's *Ivanhoe*, who in this English novel, Robin Hood and his men saved Richard the Lion-Hearted returning from the Crusades, from the henchmen of his rival brother, John. In the novel *Krzyżacy* (1900) he used the góral dialect in the dialogue because he was convinced that the "gwara góralska" was an archaic form of Polish, which preserved some of the medieval elements of the Polish language. The critic Stanisław Witkiewicz was delighted when he wrote: "... co za świetne rzeczy z tej chłopskiej gwary, z Sabala i górali robi. I jaki dobry pomysł, żeby tak pisać. (He's doing such great things with the góral dialect, Sabala and the górale... and what a good idea to write in this way.)

Sienkiewicz's interest in the góral dialect was heightened during an overnight hiking trip in June 1889 around the Czarny Staw (Black Pond) in the Tatras. He and his friends who were gathered around a fire before retiring, were entertained by the great legendary góral story teller, Sabala, often described as a Tatra Homer. He enchanted the group with an original fable about a góral on his way to find a job in Poronin encountering Death (śmierć) and cleverly outwitting the "grim reaper" and thus saving himself and the community from dying. Sienkiewicz was very impressed; he thought it was "niezmiernie oryginalna" (very original) and "bardzo piękna" (very beautiful). So he quickly wrote down the fable from memory in the dialect and had it published under the title "Sabalowa bajka" in Kraków's "Czas" June 27, 1889.

Two years later it was published with some revisions in Warsaw's "Tygodnik Ilustrowany" (Illustrated Weekly) with illustrations by Piotr Stachiewicz. Sabala's fable was frequently reprinted in books and journals as a joint work of Sienkiewicz and Sabala. From then on, the "gwara" became very popular and other writers began following Sienkiewicz's example of using it in literary works. They include Stanisław Witkiewicz, Bronisław Dembowski, Andrzej Stopka, Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Jan Kasprowicz, Stefan Żeromski, etc.

In June 1901, the prestigious Towarzystwo Tatrzańskie (Tatra Society) made Sienkiewicz its honorary member. His last visit to Zakopane was in 1909. A silent film based on Sienkiewicz's *Quo Vadis* directed by Enrico Guazzoni was shown in a new movie house in the Sokół building in Zakopane in July 1913 to an enthusiastic crowd. After his death on November 15, 1916 in Vevey, Switzerland, a Memorial service chaired by another great Polish novelist, Stefan Żeromski was held in Zakopane on December 27, 1916 in the Morskie Oko Hall in Zakopane. Sienkiewicz certainly deserves much credit for helping to make Zakopane the unofficial cultural capital of Poland in the late 19th and early 20th centuries and to initiate a "love affair" between the Polish creative artists and the Polish Tatra highlanders (górale).

Syćkiego po kropce...

ŁOPUSZNA

„Książd Tischner i Przyjaciele”

W XVI rocznicę Jego śmierci

*Pokiel góry stojom, i Dunajec płynie,
Potel o Tischnerze, spiwyka nie zaginie.*

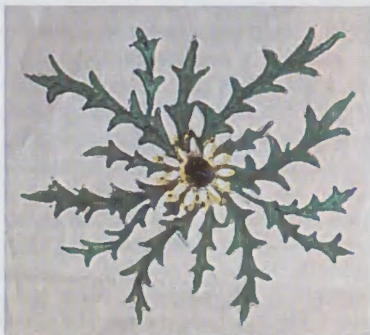
GKO w Łopusznej podała do wiadomości, że w niedzielę 26 czerwca 2016r. Łopuszna wspominała swojego wybitnego rodaka księdza profesora Józefa Tischnera w związku z przypadającą w tym roku XVI rocznicą Jego śmierci.

Uroczystości jak w latach ubiegłych rozpoczęły się modlitwą, prowadzoną przez ks. Proboszcza Kazimierz Fołtyną i złożeniem kwiatów przy grobie ks. Profesora, które zgromadziły grono wiernych przyjaciół, mieszkańców Łopusznej, przedstawicieli władz oraz delegacje różnych organizacji.

W kościele pod wezwaniem Trójcy Przenajświętszej, która była ukochaną świątynią zmarłego przed 16 laty góralskiego filozofa odprawiona została msza w jego intencji. Obecny w kościele zespół regionalny z Jurgowa, rodzinnej wsi Weroniki Tischner, matki księdza profesora wypełnił kościół muzyką w czasie komunii świętej. Następnym punktem niedzielnych uroczystości było spotkanie w Gminnym Ośrodku Kultury.

Goście księdza Profesora zawsze byli w Łopusznej mile widziani. Wszystkich przybyłych w skromne progi Gminnego Ośrodka Kultury powitali wspólnie wójt Gminy Nowy Targ, Pan Jan Smarduch oraz brat księdza profesora Pan Kazimierz Tischner, a gospodynie z Koła Gospodyń Wiejskich z Łopusznej częstowały swojskimi przysmakami.

(Dokończenie na str. 7)

Rys. Jan W. Gromada

BUKOWINA TATRZAŃSKA ZAKOPANE

„Edukacja regionalna drogą kształcenia ku wartościom”

W Bukowińskim Centrum Kultury „Dom Ludowy” odbyła się 8 kwietnia br. konferencja naukowa poświęcona edukacji regionalnej, która ma krzewić wartości w młodych góralach i górkach.

„Górale chcą, aby gwary i tradycji dzieci mogły uczyć się na zajęciach szkolnych”, pisze Marcin Szkodziński w Dzienniku Podhale. Pisz dalej: Korzenie swojej tradycji i gwary górale wynoszą z domów ucząc się od rodziców i dziadków. Umiejętności tańca i gwary szlifują w zespołach regionalnych. Teraz mają do tego dojść specjalne zajęcia w szkołach. „

Wychowanie regionalne to nie tylko taniec i śpiew jakby się wydawało niektórym – powiedział Andrzej Skupień, Prezes Związku Podhalań w Polsce. Te wartości są w środku całego przekazu kulturowego. Możemy dopatrzeć się tutaj wartości patriotycznych i religijnych, historii, geografii oraz przyrody. Stąd nasza propozycja żeby o tych rzeczach oficjalnie można było mówić w szkołach

(Dokończenie na str. 7)

Prof. Timothy Cooley i Marian Bryja,
kier. Zespołu Śleboada”

CHICAGO

Prof. Timothy Cooley z wizytą u górali

W dniach 20-21 października 2016r. odwiedził Dom Podhalań Profesor Timothy Cooley, etnomuzykolog, wykładowca Uniwersytetu Kalifornii w Santa Barbara, autor książki „Making Music in the Polish Tatras: Tourists, Ethnographers, and Mountain Musicians” (2005 Indiana University Press). Prof. Cooley jest wielkim entuzjastą muzyki góralskiej a więc spotkania z władzami ZPPA, Komitetu Edukacyjnego przy ZPPA i z Zespołem „Ślebodni USA” upłynęły w miłej atmosferze przy muzyce i tańcach góralskich.

(Dokończenie na str. 7)

„Niesym Cię do świata” Dzień Góralski w Polish Museum of America

W dniu 23 października 2016r. na zaproszenie Fundacji Kultury Tatrzańskiej w Chicago, licznie zebrana publiczność w The Polish Museum of America miała okazję przez kilka godzin zapoznać się z bogatą, żyjącą kulturą Skalnego Podhala tworzoną przez górali osiedlonych w tym globalnym mieście jakim jest Chicago. W czasie tego świętowania zaprezentowana była wystawa twórczości ludowej jak np. muzyka i literatura góralska oraz krawiectwo damskie, krawiectwo spodni (portek) góralskich, kaletnictwo, malarstwo na szkle, rzeźbiarstwo, ciesielstwo, stolarstwo, snycerstwo, lutnictwo, przedziałnictwo, i wyroby Bacy. Atrakcją imprezy była obecność właśnie niektórych z tych artystów.

Prezesem Fundacji Kultury Tatrzańskiej jest Bogdan Ogórek.

Bezinteresowna pomoc lekarska w Domu Podhalań

Z myślą o zdrowiu Polonii, w tym członków ZPPA, organizowana jest dla nich corocznie w Chicago akcja darmowych szczepień i badań. Wśród sponsorów tej akcji znajduje się nasz ceniony kardiolog dr Bronisław Orawiec-Wyśni, naczelny lekarz ZPPA. W tym roku dn. 30 września członkowie ZPPA mieli okazję uzyskać następujące bezpłatne usługi: szczepienia przeciw grypie, badania ciśnienia krwi, profilaktyka raka jelita grubego oraz konsultacje kardiologiczne. Szczepienia przeprowadzone były pod kierunkiem dr Orawca.

Należy nadmienić, że dr Orawiec-Wyśni jest jednym z najbardziej lojalnych i aktywnych członków i wiceprezesem Koła nr. 45 Poronin.

Dr Bronisław Orawiec-Wyśni, autor książki pt. „Góralskie Posiady Doktora Orawca – Tom III” podpisuje wręczone książki Królowom ZPPA.

Stanisława Trebunia-Staszek

NAS GÓRALSKI JEGOMOŚĆ

Ks. Józef Tischner

W 85 rocznicę Jego urodzin.

Kiedy pytano górali za co kochają księdza Tischnera, odpowiedź brzmiała krótko: bo to jest nas Jegomość. W tym słówku nas kryła się głęboka więź, poczucie bliskości oraz ogromny szacunek, jakim darzyliśmy kapłana z Łopusznej. Bo ksiądz profesor miał szczególny dar do ludzi, przyciągał swą otwartością, pogodą ducha, humorem i mądrym słowem. Mimo wielu zajęć i obowiązków, wynikających tak z posługi duszpasterskiej jak i pracy naukowej, znajdował czas dla drugiego człowieka, zapraszając do siebie zarówno swoich górali, jak i gości ze świata. Nie odrzucał też tych najbardziej niepokornych, poszukujących owieczek.

"Główny Baca", ks. prof. dr Józef Tischner i Jego "owieczki" pod Turbaczem - sierpień 1987 r.
Fot. Tadeusz Pudysz

Ksiądz czuł się związany z Podhalem, kochał tę ziemię, ludzi na niej żyjących i ich kulturę. To był jego mały świat, w którym jak sam wyznał rola jego dusza: „Młodość mojom miotek w Łopusnej. Dwa kroki od Dunajca. Po drugiej stronie wody kościółek drewniany, góralskimi pociórzami wyłożony, jakby jakim łąką. A trochę dalej dworek, co w nim ukrywał się Seweryn Goszczyński po listopadowej potrzebie (...) Wśród takich drzew i takich cieni rosła moja dusza. (...) Jest prawda w ludziach gór. Siedzi w ich duszach, sercach. Mowa góralsko to mowa wydobyla na jaw i pokazuje tym, co jom fcom rozumieć”.

Z Łopusznej, niewielką miejscowością leżącą kilka kilometrów na wschód od Nowego Targu, związał swoje życie na zawsze. Tu miał

„swoją kąt”, góralski dom, do którego powracał z Krakowa. Tu często gościł przyjaciół z dalekiego i bliskiego świata – wykształconych panów z dolin i górali z różnych zakątków Podhala. Łopuszanie mieli w tym względzie przywilej, bo przecież pochodzili z tej samej dziedziny, a co swój to swój. Ksiądz interesował się życiem Łopusznej, śledził działalność miejscowego oddziału Związku Podhalań i młodzieżowego zespołu góralskiego. Był dumny z młodych Łopuszian – z muzykantów, gibkich chłopców i urodziwych dziewcząt, które tak pięknie wywodziły jego ulubione góralskie pieśni. Ale swoją troską obejmował całe szerokie Podhale, ze Spiszem, Orawą i Ziemią Pienińską, czemu dał wyraz swym zaangażowaniem w podhalański ruch regionalny. W 1981r. został kapłanem Związku Podhalań, i odtąd uczestniczył we wszystkich ważniejszych uroczystościach regionalnych, dzieląc się swoimi przemyśleniami nad istotą pracy związkowej, nad kulturą podhalańską i dalszym jej rozwojem. Szanowaliśmy księdza Tischnera, bo przyznawał się do nas, bo spotykał się z nami, bo był pośród nas – i był jednym z nas. Czasami to bycie góralem wymagało od księdza prawdziwego poświęcenia. Jak wiadomo, na Podhalu wydarzeń kulturalno-towarzystwowych nie brakowało, a każdy pragnął gościć księdza u siebie. Spływały więc liczne zaproszenia: a to konkurs potraw regionalnych, to posiedzy Związku Podhalań, to związkowy „Opłatek” w okresie Świąt Bożego Narodzenia, a potem Wielkanocne „Święcone”, a to znów „Sabałowe Bajania” w Bukowinie Tatrzańskiej, Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem, przegląd gawędziarzy, święto gwary, otwarcie wystawy, jubileusz, Msza święta pod Turbaczem, a to chrzciny, to ślub, na który przydałoby się góralskie kazanie..., i tak dalej, i tak dalej. Aż dziwię się, że ksiądz umiał to wszystko pogodzić. Ale na tym polegała jego wielkość.

„Bo o człowieka idzie, moi kochani, a nie o co inne.”

Ksiądz posiadał niezwykłą umiejętność rozumienia drugiego człowieka. Potrafił prowadzić naukowe dysputy, ale też umiał rozmawiać ze swoimi góralami. Kiedyś moja sąsiadka z Białego Dunajca wyznała, że bardzo chciałyby poznać ks. Tischnera, ale – jak dodała – nie byłaby w stanie w jego obecności powiedzieć ani słowa. To taki wielki i mądry człowiek, coż by mu mogła pedzić? Odpowiedziałam: Z tym nie byłoby kłopotu, bo ksiądz choć wysoko kształcony, to przecie swój człowiek, i tak umie układować, że nie musis się męczyć. A jesce do tego pokaże ci, żeś i ty nie taki głupi. To prawda, mowa księdza była mową budującą, pełną nadziei, która wydobywała na wierzch podkłady ludzkiego dobra. Wszyscy pamiętamy jego homilie w gwarze, w czasie

których zabierał nas na wędrowkę po świecie ludzkich wartości. W swych kazaniach Ksiądz nie strofował, nie upominał, ale starał się ukazać piękno świata wpisane w otaczającą przyrodę – góry, lasy, potoki oraz to piękno, które nosimy w sobie. Z wielkim wyczuciem i artyzmem mówił o kulturze podhalańskiej. Przekonany o uniwersalnych wartościach tkwiących w podhalańskiej tradycji, zachęcał górali, by tego dziedzictwa, tej kultury nie zrzucili: „Co to jest kultura? To jest prawda. Prawda o górach, prawda o lasach, to jest prawda o potokach i to jest prawda o ludziach. O ludziach, którzy tu, przed nami, Boga chwalili. (...) I dziś trzeba nam tej kultury bronić. Trzeba nam tę kulturę uszanować. (...) Bo jest w tym wszystkim **PRAWDA**. I jakby człek tę prawdę stracił, to jakbyś człeku duszę stracił. Bo jak człek nie wie, kim jest, to tak jakby siebie stracił.” Ksiądz chciał zachwycić nas tą prawdą. I chyba ta mowa trafiała w nasze serca, skoro tak chętnie słuchaliśmy jego rozważań, skoro lgnęliśmy do niego, skoro byliśmy z niego dumni, choć przecież nieraz mijaliśmy się z jego nauką. I dziś, kiedy polityczne, a właściwie partyjne interesy tak mocno nas podzieliły, kiedy owładnięci rzekomo patriotycznymi uczuciami prowadzimy zażarte dysputy tracąc z oczu godność drugiego człowieka, trzeba by jeszcze raz przywołać tischnerowską lekcję życia – prostą, piękną, ale też nietatwą do urzeczywistnienia. „Bo o człowieka idzie, moi kochani, a nie o co inne” – mówił nasz Jegomość i dziś dodałby zapewne jeszcze. Powiedzą o nas dobry góral, dobry Polak, ale czy dobry człowiek? Tak, moi bracia górale. Szanujmy góralską tradycję, góralską mowę i góralski zwyczaj, ale nade wszystko pamiętajmy o tym, że to podhalańskie dziedzictwo służy ma drugiemu człowiekowi.

Upłynęło już wiele lat od śmierci księdza i z każdym rokiem, uświadamiamy sobie jak wielkim darem był dla nas, jak bardzo nam go brakuje – jego spojrzenia, namysłu i mądrego słowa. Z drugiej strony wiemy, że poprzez pozostawioną nam twórczość ksiądz jest wśród nas obecny. Sięgamy do jego myśli i zapraszamy do rozmowy. I nadal co roku w sierpniu spotykamy się pod Turbaczem, potem w marcu uczestniczymy w rekolacjach w Ludźmierzu, w maju obchodzimy w Krakowie „Dni Tischnerowskie”, w czerwcu rocznicę odejścia. I wciąż odkrywamy na nowo myśli, które zostawił w swoich pracach. Dla nas górali z tych myśli płynie swoisty testament księdza, by nie zatracić podhalańskiej tradycji i kryjącej się w niej prawdy o człowieku, bo „góralszczyzna jest piękna nie przez to, że jest góralska, ale przez to, że jest ludzka”. I chociaż ksiądz żyje w naszej pamięci, to mimo wszystko obecne spotkania nie są już takie jak kiedyś. I jest prawda w góralskiej przysłówce: Kie pódziemy stela, to nos będzie szkoda, Po górak, dolinak płakać będzie woda.

O tym, jako Władek Trebunia-Tutka, nas podhalański Platon, opowiadał o władzy pieniądza.

Beło po południu. Juhasi podojyli, owce polygały w cieniu, bo sie zrobiło ciepło. Ludzie to samo. Władek Trebunia-Tutka, co go pote Grecy Platonem przezwali, zaśpiewał: „Cóż mi po pieniądkach na tym Bozym świecie”. I zaraz zrobiło sie koło Władka tak jakosi mądrze. I wtedy Krzyś Ambroż z Łopusznej tak pedziół: - A co powiecie na to, kie pieniądz rządzi?

Honor to był honor.

Wtedy dał sie słyszeć taki głos: - Downiej ludzie mieli honor. Honor, to był honor. Honorowo jest – dobrze drugiemu zrobić. Honorowo jest – na słabsego sie nie rucać. Honorowo jest – danego słowa dotrzymać. I honorowo jest rządzić tak, coby kozdymu dawać po sprawiedliwości. Honor nikomu nie ubliżyć. Od nikogo nie ukradnie. Honor nikogo nie okłame. Honor kosztuje pieniądze, ale jak kto mo honor, to pieniądz dlo niego, to je nie!

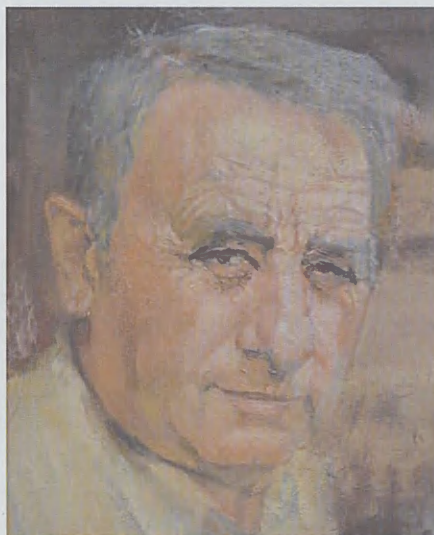
Przydarzyło się roz Kazkowi Kułachowemu z Rogoźnika, ze go na weselu w Dębnie dobiyli. A biyło sześciu na roz. Kazek na ziemi lezoł, a óni go sajtaami tłukli. I byliby go zatłukli, kieby nie to, ze byili sytki na roz i sajty sie jedna od drugiej odbijały, tak ze ino ponieftoro do Kazkowego ciała dolatowała. Kazek sie długo lizol. Ale kie sie wylizol, wzion sie do wypłaty. Porachował se dokładnie, kielo razy oberwoł, podzielił przez sześć i sprawiedliwie wypłacił. Wypadło cheba po pięć na jednego Kazek chodzył za kozdym, wypatrzoł samego, pytol sie „poznajesz mnie?” i pote juz ręki nie załowoł. Pięć blizn kozdymu na plecach cy ka popadło wyrzeźbił. Kie przysło do ostatniego, to go po tyj wypłacie ledwo zywego przy stole postawił i pół litra s’nim wypił. Ta więcej sóm piył, bo tamtyn ledwo zipiół. Kazek swój honor miol.

Ludzie pokiwali głowami nad honorem. Kozdy cuł, ze honor trza mieć.

Ale pote sie cośi popśnielo...

Po kwili Władek prawiył dalej: - Ale pote sie cośi popśnielo. I hań, ka downo był honor, pojawiył sie pieniądz. Ludziom sie ubzdurało, ze jak jedyn z drugim pieniądz bee miol, to bedzie miol i honor. I zacyni jedni przed drugimi za pieniądzem gónić. I chwolić sie, jacy to óni som bogoce. I baby zacyny po sobie wyisać złoto, a na głowie robiły se kręte włosy. Bo to więcej kosztuje. A chłopcy zacyni w ciperskim odziyniu chodzieć i juz-es

nie uwidziol bukowych portek. I chałupy się tyz pozmiyniały. Juz nie były z drzewa, jako downiej, ale jakiejsi takie jakby piecary jakie abo jaskinie. Bo godali: „Stać nos”.

Portret ks. prof. J. Tischnera.
mal. Marian Gromada.

I stało sie ze zaś kogosi pobiyli na weselu we Waksrudzie. To wiecie, co ón se kozoł? Kozoł se wypłacić za kozdóm rane po talarze. Tak to wej honor na pieniądz zamiyniył. No i co sie nie robi – wypłacili: Zrobiyli składke i wypłacili! Kie Władek Trebunia-Tutka, nas podhalański Platon, to uslysoł, to pedziół: „Takiemu to ani na pogrzyb nie worce iść”.

„Historia filozofii po góralsku”

LIST KS. J. TISCHNERA do redakcji „Tatrzańskiego Orla”

Kraków dn. 15 VI 1985

W numerze 1-szym, vol. 38, „Tatrzańskiego Orla” znasełek barz dlo mnie pochlebnozm wzmianke o mnie. Pisała p. Janina G. Kedroń o Mszy św. pod Turbacem, o moim hań kozaniu. Jest i zdjęcie – moje i dzieci. A koło mnie poznaję Ks. Władysława Żazła – tym z piórkiem przy kapelusie. Jego poziór jest nawet pobożniejszy jako mój. Bóg Wom zapłać za dobre słowa. Cujem i jo radość, kie cytom, jako pisecie, żeście sie wracali do domu ze skrzepionym sercem. Casy som jest niełatwe i musimy sie wzajemnie skrzepiać, jako wto moze i jako umie.

Pisecie, Pani Janino, pytający, cy znolek juz przódziej „Tatrzańskiego Orla”, cy poznołek go dopiero wtedy, kieście mi go dali pod Turbacem. E, jakok by miol nie znać. Powiem więcej znolek jo tyz i prof. Gromade – ze slysynio, ale i to przecie cośi worce. Opowiadała o nim z uznaniem głębokim pani Stefania Bryjewska, nauczycielka i kierownicza szkoły z Ostrowska. Z rodzinom

Bryjewskich bylimy w przyjaźni, bo to było jakby po sąsiedztwie. Jej Ojciec był przecie kierownikiem szkoły w Łopusznej: kie juz od szkoły odsed, to mój Ojciec przyszed na jego miejsce i ucył w tyj szkole cośi ponad 30 roków. Tak ze my całom młodość nasom w Łopusnej spędzili – godom „my”, bo idzie tu o mnie i o braci. Dziwne Wom sie tyz, Ostomilso Pani Janino, wydaje, skąd u mnie gwara góralsko. Z Łopusnej – to roz. Ale bardziej moze od dziadka, Sebastiana Chowańca z Jurgowa. Mom do dziś dnia tom Jego mowe w usach. A to jest, jak miód – słowo sie do słowa samo klei. Za Niemców rodzinie mojom władze tamtejsze przenosiły z miejsca na miejsce. Byli my tyz 3 roki w Rogoźniku. Do kościoła chodziło sie do Ludźmierza. A tam wtedy wsędy była rzetelno góralsko mowa. I tak to we mnie zostało.

Młodość mojom miolek w Łopusnej. Dwa kroki od Dunajca. Po drugiej stronie wody kościółek drewniany, góralskimi pociorzami wyłożony, jakby jakim łąką. A troche dalej dworek, co w nim ukrywol sie Seweryn Goszczyński po listopadowej potrzebie. Napisol tam „Dziennik podróży do Tatrów”. Dworek przesed potem do rąk rodziny Tetmajerów. Wśród takich drzew i takich cieni rosła moja dusza.

„Jest prawda w ludziach gór”

Ale nie mowa jest tu sprawom piyrsom. Sprawom piyrsom jest prawda – prawda, co siedzi w cłeku. Jest prawda w ludziach gór. Siedzi w ich dusach, sercach. Mowa góralsko prawde tom wydobywio na jaw i pokazuje tym, co jom fcom zrozumieć.

Miol ci mój dziadek od strony Matki, Sebastian Chowanec z Jurgowa polane kasi pod Muraniem, ale mu jom zabrali na rzecz państwa. Myślem se tak: „jo wom tu pokozem! Wyrąbiam i wyzdajem i jo takom polane w góralskiej dusy, co jom nigdy nifto upaństwowić nie zdole!” Moze grzysem pychom, ze tak myślę? Moze. Ale, udo sie – dobrze, nie udo sie – trudno. Na razie, chwalić Boga udaje sie. A dowodym, ze sie udaje, jest i to, coście Pani Janino, sama przeżyła z nami pod Turbacem i coście opisała. Syćka przecie tom duchowom polane uprawiomy, syćka... Ona jest częścią tego kraju, co sie nazywo Polska.

Na Turbacu przysła mi myśl: „trza by siednąć i dłuzyj i pogodać!” I tymu zek Wom za „Tatrzańskiego Orla” podziękować nie zdążył. Bok se ino myśloł: „siednąć ka w cieniu i podziękować”. Ale mnie potym kasi poniesło, bo ludzie cęstowali syrem, oscypkami i som nie wiem jesce cym – a wiycie, jak to jest: kie chłop zacnie jeść, to świata nie widzi. Tymu tyz pisem ten list, coby na końcu pedzieć to, cok wtedy nie zdążył: Bóg Wom zapłać.

Zostańcie z Bogiem,
+ Józef Tischner

Pamiyńci Jaśka Gromady (1905-1996)

W tym roku obchodzimy 20. rocznicę śmierci Jana Gromady, naszego mistrza, przewodnika i... Ojca. Z tej okazji przypominamy wspomnienie jego przyjaciela korespondencyjnego z Wrocławia, autora szeregu książek, opracowań w gwarze góralskiej)

Jaśku mój, Jaśku mój, ka jeś mi sie podziół
Tyś sie juz na wieki, trownickem przydziół

Siedzę przy stole, na którym leżom pozkładane koło sobie „Tatrzańsk Orzeł” (nr. 3, 1996) z fotografijom Jana W. Gromady w paradnym, góralskim stroju i Jego listy do mnie pisane od 1993 roku do wiesny roku 1996. Patrząc na te dokumenty, na te fotografie i ni mogę sie pogodzić z tym cego ciek nie zmiyni – że Jaśka już miyndzy żywymi ni ma. Ale to co pod fotografijom napisane bije w ocy. „Ostatni BACA góralski w USA zmarł 18 sierpnia 1996r.” Baca góralski? Cym sie zasłużył tyn narodzony ponad 90 rokami w Ostrowsku, a wychowany za zymbańskim wiyrczem w Ligasówce, góralski chłopiec, że już jako dojrziałemu chłopcy ziomkowie nadali godne i dumne miano Bacy, choć po prowadzie z owcami w hole nie chodzył?

Baca w góralskiej społeczności był zawse osobom sanowanom za wiedze i doświadcynie, jakie w sobie nosił, za odpowiedzialność, fitorom broł na sie za ludzki statek, za zdrowie a nawet i życie honielników i juhasów, za to coby sie z powinności wobec gazdów, jak Pon Bóg przykożoł, wywionzać. Coby ostać bacom, trza było wielu roków praktyki na holi, nopiyrwyj honielnikiem, pote juhasem i to pod dobrom rynkom. Trza było pomału zbierać w sobie wiedze o górak i holak, o tamtyjsyj przyrodzie, umieć przepowiedzieć pogodę i wiedzieć co robić jakby przyszła niepeć na ludzi i zwiryznta. Nareście trza było być prowadziwym majstrem przy przerobianiu udojonego mlyka na budz, bruski i oczypki. O staryk bacak ludzie nieroz godali, że som jest „znajoney”. Taki poradziył i na chorość i proci carom a i som umioł cary na drugiego rucić. Tego syckiego nie dostajali z cyjegosi nadanio a dobijali sie sami długimi rokami twardyj, upartyj roboty przy otwartym na świat i ludzi rozumie.

Tak tyz dochodziył do godności Bacy Jasiek Gromada, Jana Gromady z Ligasówki najstarszy syn, choć jako sie rzekło, z owcami w holak nie bywoł. Działoł pośród ludzi, w góralskiej społeczności w nie mniyj trudny jak tatrzańskie, emigracyjnyk warunkak. Nie wystarczał Mu ciynzko, zabiyrarjonco siyły i zdrowie robota w kopalni, cy we fabryce, nie umioł sie zawrzyć ze swojom towarzyskom życie w styryk ścianak swojy kwatery a pote i chałupy. Kie sie naloż na wschodnim brzegu Hamaryki w stanie New Jersey wnet ruciył hasło. Górole do glydu! Do kupy! Zbierny swoje siyły razem i pokozmy, że nie ino w Chicago som jest Podholanie! Usłuchali Go, mioł dar przekonywano i jednanio ludzi głównie tym, że do społecznyj roboty i do ofiarności był wse piyrsy. Wozne było i to, że umioł syćko co było potrzebne do podtrzymywano i przekazywano młodom góralskiej tradycyi: sył i cyfrowoł jak trza góralskie sukinyne portki, piyknie groł na gysłak, piyknie śpiywół a w tońcu sie nosiył „jak syćka cierci”. Potrafiył poprowadzić góralskie przedstawiny, był niewycerpanym źródłiskiem góralskik godek, opowiadań i oryginalnego, góralskiego humoru.

Kie już pozbiyroł koło sobie grupe Góroli i Górolek co sie osiedyli w stanie New Jersey, założył w 1937 roku Stowarzyszenie Tatrzańskik Góroli w Passaic, NJ ftoře wesło do Zwionzku Podholan w Północnej Hamaryce jako Koło nr. 11. Choćjako ta z pocontku sło, ale przecie sło – wspólne spotkanie w góralskim gronie, zorganizowanie piyrsyj „muzyki” (kapeli), piyrse przedstawiny z góralskiego zycio, nareście piyrse pokozy góralskiego tońca, muzyki i śpiywu dlo Hamarykanów. A przecie trza było patrzeć tego z cego sie żyło - ciynzkiyj roboty, coby wrócić pozyczone na sifkarte dudki, wykormić rodzinę, zadbać o włosom chałupę i o lepsom przystość swoik dzieci. Nie było za co

odwiydzać Starego Kraju a przed syćkim Podhola, do ftoře serce rwało. „Drugiego lipca uplynie 68 roków – pisał w liście z 25.XI.1995r. – jak jek uwiidziół piyrsy roz Statue Wolności a pote piyrsy roz byłek w Kraju w 1964 roku.” Znacy, że dopiyo po 37 rokak móg uwiidzieć swoje strony, odwiydzić rodzinę.

Jan W. Gromada

ODEZWA

(Jak bardzo oddanym był Jan W. Gromada sprawom podhalańskim w Ameryce i Związku Podhalan w Północnej Ameryce może pokaże odezwa, którą napisał niedługo przed śmiercią i którą drukujemy poniżej.)

Drodzy Bracia Podhalanie i Podhalanki,

Wydać mi się, że w tym hałaśliwym na całym świecie Nowym Roku, trzeba by sobie przypomnieć, że prócz życzeń jakieśmy sobie starym zwyczajem podczas Świąt składali, powinniśmy pamiętać, że obowiązkiem naszym jest wolnego czasu od pracy i zajęć nie trzylć i nie marnować, ale raczej dla sprawy podhalańskiej poświęcić. Zamiast się kłócić i zawsze szemrać powinniśmy wziąć się do pracy i wszyscy ochotnie Związek Podhalan budować. Wy, młodzi Podhalanie zrodzeni już w Ameryce, i Wy także nie dawno przybyli z Podhala, jeżeli chcielibyście się sprawie podhalańskiej przysłużyć w Ameryce – co jest przeciw naszym świętym obowiązkiem – powinniście jak najrychlej stać się czynnymi członkami pięknej organizacji jakiej na imię jest Związek Podhalan. Przez to zwróćmy na siebie uwagę nie tylko obcych ale i naszych dzieci tu zrodzonych, że pochodzimy z najpiękniejszego zakątka Polski. A wtenczas uda nam się wychować młode pokolenie, które jak nas tu zabraknie będzie umiało pokochać, objąć i poprowadzić zaczęte przez nas piękne dzieło jakim jest Związek Podhalan. Nie patrzymy na tych co se chodząją swoimi wąskimi chodnikami, ani na tych co lekceważą góralską i polską sprawę ale bierzmy wzór z tych co już lata całe pracują i spełniają swój obowiązek. Czytajcie i rozpowszechniajcie Wasze pismo i nasze piśmko „Tatrzański Orzeł”. Starajcie się popierać Dom Podhalan w Chicago bo on jest chlubą Podhalan w Ameryce. Powinniśmy umieć popierać interesy tych co nie szczędzą grosza na sprawy podhalańskie kiedy tylko zachodzi potrzeba. Niech hasłem naszym będzie JEDNOŚĆ I ZGODA.

J.W. Gromada, wiceprezes na Stany.

„Książd Tischner i Przyjaciele”

(Dokończenie ze str. 3)

Dalszą część spotkania poprowadził Kazimierz Tischner, który wracając myślami do śmierci Brata mówił, że książd nadal jest obecny w Jego życiu. Poprzez to co robił, czego uczył i co po sobie zostawił. Ta pamięć jest wciąż żywa, a pomnikami tego są szkoły noszących imię Tischnera, których jest już 39.

Następnie przyszedł czas na otwarcie wystawy obrazów zatytułowanej „Książd Tischner i Przyjaciele” pędzla Mariana Gromady, znanego artysty rodem z Ostrowska. Oprócz portretów profesora można było obejrzeć portrety osób związanych z księdzem zarówno z Łopusznej oraz z Ostrowska. Ze względu na nieobecność artysty, w jej tematykę wprowadził Kazimierz Tischner. Zebrani w Sali GOK-u obejrzeli również film „Twarze Łopusznej”, nawiązujący do tematyki wystawy. Bohaterami filmu były postacie z obrazów Pana Gromady.

Książd Tischner zawsze głęboko cenił tradycje i kulturę regionalną dlatego na zakończenie uroczystości wystąpił zespół regionalny „Podhale grupa Spiska” z Jurgowa. Zespół zaprezentował folklor i tradycje polskiego Spisza za co zostali nagrodzeni gromkimi oklaskami.

„Edukacja regionalna drogą kształcenia ku wartościom”

(Dokończenie ze str. 3)

W kilku zakopiańskich szkołach od września br. pojawił się już nowy, nieobowiązkowy przedmiot. Na edukację regionalną przeznaczone są 2 godz. w tygodniu: lekcje teoretyczne oraz umiejętności praktyczne takie jak taniec, śpiew, zajęcia z gwary i haftu. Według Moniki Karpiel, dyrektora Szkoły Podstawowej nr 2 im. Bronisława Czecha w Zakopanem, rolą szkoły jest aby dzieci o wartościach, o historii, o przyrodzie i kulturze tarzańskiej dowiedzieli się właśnie ze szkoły. Rodzice bardzo chętnie posyłają dzieci na dodatkowe zajęcia. Edukacja Regionalna cieszy się także dużym zainteresowaniem wśród dzieci. Niestety w szkołach brakuje kadry, która mogłaby uczyć tego przedmiotu. Pomysłem na rozwiązanie problemów

kadrowych jest współpraca ze Związkiem Podhalem.

Turlicki z pamiątkowymi dyplomami. Foto. Beata Bajer

Turlicki: Antoś Szperlak. Foto. Aneta Pieróg-Sudol

Podhalanie: Katarzyna i Michał Kapołka. Foto: Aneta Pieróg-Sudol

CLIFTON, NJ**Święto języka polskiego z góralami**

Prawie na całym świecie, Polonia (w Stanach wyjątkowo uroczystość) po raz drugi obchodziła Polonijny Dzień Dwujęzyczności w trzeci weekend października 2016r. Głównymi punktami tych wydarzeń były polskie szkoły, w których odbywały się m.in. spotkania, koncerty, wystawy i konkursy przypominające o wartościach wynikających z dwujęzycznej edukacji. Na Wschodnim Wybrzeżu w Polskiej Szkole w Clifton, NJ nie mogło zabraknąć najmłodszych członków dwóch czołowych organizacji góralskich czyli Koła im. Sabały i Stowarzyszenia Podhale. Z radością donoszę, że Koło im. Jana Sabały reprezentował dziecięcy zespół góralski Turlicki, którego członkowie Marika Kozioł, Stefania Szperlak, Sylwia Dwornicki, Antoś Szperlak, Jakub Błachut i Tomasz Dwornicki pięknie zaśpiewali i zatańczyli a szkolną

widownię zachwycili wykonaniem tańca „Zbójnickiego”. Zespół Turlicki powstał w maju 2013r. Opiekunem zespołu jest Gabriela Błażoń.

Podczas święta języka w polskiej szkole drugą organizację czyli Stowarzyszenie Podhale w New Jersey, Koło nr 6 im. K. P. Tetmajera reprezentował dziecięcy zespół Podhalanie. Rodzeństwo Katarzyna Kapołka i Michał Kapołka zagrali na skrzypcach kilka znanych melodii góralskich, do których na akordeonie akompaniował im tato – Antoni Kapołka. Swoją grą wzruszyli niejednego cepra i górala na sali. Zespół Podhalanie powstał w lutym 2010r. Prowadzą go Anna Watycha i Józef Stopka a sprawami kulturalno-organizacyjnymi zespołu zajmuje się Sabina Greś.

Tekst: Aneta Pieróg-Sudol – koordynator PDD w Clifton, NJ

CHICAGO**Koło 61 Łopuszna****im. ks. prof. Józefa Tischnera**

Działające przy Związku Podhale w Ameryce Północnej Koło Łopuszna nosi imię ks. prof. Tischnera. Uroczystość nadania imienia Księędza Profesora odbyła się w 2001r. w pierwszą rocznicę jego śmierci.

Koło Łopuszna powstało w 1991r. Dzięki dobrowolnym zaangażowaniom i składkom członków szkoła w Łopusznej została wyposażona w komputer, przeprowadzono renowację kościoła oraz sfinansowana usuwanie niektórych skutków powodzi w 1997r. Część składek zostaje też przekazywana na budowę nowotarskiego szpitala.

Prof. Cooley z wizytą u górali

(Dokończenie ze str. 3)

Przy okazji na marginesie chciałam przypomnieć inne spotkanie. Otóż kilka lat temu kiedy jeszcze pracowaliśmy z bratem, Tadeuszem, w Polskim Instytucie Naukowym w Nowym Jorku, zaprosiliśmy prof. Cooley ażeby wygłosił odczyt o muzyce góralskiej podczas corocznego Zjazdu. Z wielkim zainteresowaniem wzięłam udział w tym spotkaniu. Byłam zdumiona i przyjemnie zaskoczona, kiedy na początku swojego wystąpienia prof. Cooley zaśpiewał piękną „śpiewkę” góralską całym głosem – jak to juhasi śpiewają pasąc owce w plenerze. Coś zadziwiającego! Po zakończonym wykładzie rozmawiałam z wieloma osobami, którzy stwierdzili, że był to ciekawy i interesujący wykład. Podobała im się atmosfera, tematyka i jego świetne wystąpienie.

„Smutkiem sie żyć nie oplaci.”
„Smutne serce gorse niżli chorość - pilniej cłowieka uśmierzci.” - Sabala

Jan Walewski

**JAK SIE KUMOTER ONDRYS
WYLECYŁ NA ROMATYZM**

Przysłał koniec i na mojego Ondrysa. Hej! Wiera! To był hłop... Bił sie z austryjokami w Powstaniu Chochołowskim w roku 1846, pote siedział coś kasi ze dwa roky w Kufstajnie, za kratami, nei uciekł z tego ciężkiego więzienia, jakoże był niezwyčajny siedzieć na jednym miejscu. Po drodze wysłał na tamten świat dwók ziandarów austriackich i poseł w Luptów, na zbój. Równol światy... bogatym zabirol a bidnym ozdawol... Nei tak ta.

Kiedys w Ludźmierzu, na odpuscie, użrol Marysie Gieleżyńską z Witowa, nei załubił sie w niy na śmierć i ziwot a ona w nim. Pobrali sie, mójze Ondrys przestol „chodź za bucki”, osiadł w Dżianiszu i zacon gazdować. Kumotry a somsiedzi barż go uwazowali, jakoże by Ondrys był sprawiedliwy, dla ludzi ochotny i nikomu ta w droge nie wlażył, jak nie trza było... Poniezus im błogosławił, bo mieli ośmiu hłopoków i dwie dzieuchy.

Nei i dobrze ale nie bardzo... Trza nieszczęścia, ze kiedys drzewo w lesie przywalało Ondrysa, jak je ściol. Cosik ta w nim chrupeno w środku, zacon krwią pluć a pote chycila go jakosi krzypota, ze ani rencami ani nogami ni móg rusać. Romatyzm, mówi stary Boćmaga, somsiad i znachor, co mu krowy, owce i konie a casami i ludzie pod rękami zdrowiały.

- Trza śpiytusem smarować – mówi Boćmaga.

Ale nie wiele pomogło, bo mój Ondrys wiency pił tego śpiytusu aniżeli sie nim smarował.

- Dyć – godoł Poniezus stworzył śpiytus do picia a nie ku jakiemuś smarowaniu. Jo ta zawse słuchol Poniezusa.

Coz było robić? Dopiro sie zesły somsiadki a kumoterki i jak zaceny trajkotać, a to ze trza do dochtorów, a niedźwiedzie sadło, a ze trza okadzić całego Ondrysa, nei o grzysznej duszy trza meśleć, a to i tamto, tak i mój Ondrys postanowił pojechać do Krakowa, do dochtorów, niby na ten romatyzm.

- Coby zaś nie było za późno – mówi Marysia.

Zaś mój Ondrys, chociaż ta na niejednom dzieuche łakomie spoziról, to swojej Marysi był wierny i słuchol jej, co sie tyczy. Hej, moiściewy. Pojechał kumoterak Ondrys do tego dalekiego Krakowa. Bely to casy, kiedy jesce nie jeżdżila kolej z Chabówki do Zokopanego, kiedy na Podhalu ludzie nie znali elektryczności ani innych wymyślnych cudeńków. Mójze Ondrys, jak przystało na gazde pojechał swoim wozem, w pare ładnych góralskich koników zaprzężonym, do Chabówki, tam, przerażony, siadł do pociągu,

nei wieczorem drugiego dnia zajechał na banhof w Krakowie. Odpowiedziol pote kumoterak na Podhalu, jak wrócił z tego Krakowa:

- Dyć jo te zwyczajny świata, boć człowiek bywał i w Zokopanem, i w Nowym Torgu, a roz nawet zawadziłem o Stary Sąc, co sie tyczy. Neale Kraków, Jezusie Maryjo, to miasto. Nic ino kamienice a kamienice, to tak jak u nas na krześcijańskim Podhalu, kieć cłek se wyjdzie na odwiecz przed chauce, pozio a tu naokoło góry i lasy i łąki, słonecko sie uśmiecho do cłka, Tatry go pozdrawiajom a w górze pikne, niebieskie niebo, a którym gazduje Poniezus i całuje po świętych ronkach swoim Mamusie. A tu, Kraków, miasto bezkureyjo, tele co ino widzis zuchelek nieba jak zadrzesz głowe do góry.

Pytom sie na tym banhofie jakiegoś frymuśnego hłopoka:

- Hłopce, kazby sie tutaj przespać w tym wasym Krakowie?

Hłopok obeżrol mnie na syćkie strony i pedo:

- E dyć musicie iść do ontelu, tam sie prześpicie. Nei zaprowadził mnie do tego, jakiegosi ontelu.

Wchodzem do środka i mówiem grzecnie: Niek bee pokwalony Jezus Krystus. A tamten nic. Ej, bezkureyjo, meślem, jakiś pogański naród. Nei dali mi izbe na ten nocnik. Kielez za niom? „Dwa papierki” (guldeny) – pedzieli. To mu dołem i ozytujem gospodarza, co by tyz jakiegoś światła nie zmajstrował bo ciemno w izbie, jo zaś niezwyčajny po ciemku iść spać. Gospodarz cosi kasi pstryknął jakisi guzik w ścianie, nei zaświeciło. „Elektryka” – godo. Stoi se tako lampa przy łózku, nei świeci. „A wody ni mocie?” – pytom. Gospodarz znowu cosi kasi pstryknął w ścianie – i woda leci z takiej biolej miski... No, to z Pane Boge do rania, godom. Odziołek sie, umylek se rencę i co trza było, zmówilek pacierz do świętej Orsuli, patronki od romatyzmu, nei idem spać. Dmuchom w lampe, a ta bezkureyjo świeci dalej. A woda idzie. Ej, wiera, meślem, Ondrysku, ni mos juz dechu. Tom sie zebrał w sobie i jak nie dmuchnem aze sie lampa przewróciła, ale świeci dalej a woda idzie. Wstolem z łózka, wzionem stare gacie, za przeproszeniem i pchom w te dziure do wody. Zatrzymało sie. Ale światło świeci. Chodze, sukum, meślem i studerujem, co by tu cosi kasi zaradzić. Beł ta przy łózku taki stolicek. Otwirom, patrzem, a we środku stoi taki bioły gorek z uchem, nie wiem na mlisko cy na rosół. Tom go wzion i nakryłem nim lampe. Dziwiłem sie ino, ze ten gorek jest taki jakisi schowany w tym stolicku, bo u nas, na Podhalu gorcki i talerze wisom na ścianach w paradnej izbie. No, ale to Kraków. Tu syćko inacy. Juz mom iść spać, a

tu moje gacie wylatujom z hurkotem z miski i woda znowu idzie. A światło dalej świeci, bo sie gorek na lampie wywrócił. Coz było robić. Ubrolek sie przedziśko (wody juz było po kolana) i hyc! Przez okno do ogrodu! Nei tyle mie dochtory widziały.

Ale co sie nie zrobielo, moi mili. Przyjechał do mojej Marysi, wygrzołek sie pod pierzynom co sie tyczy, nei ozdrowiołek. Kwałaz Ci Panie Boze i Tobie święto Orsulo – zakończył kumoter Ondrys.

(Jan Walewski ur. 24 października 1892-w Zakopanem, zmarł 29 kwietnia 1969 w Mabledon, Wielka Brytania – polski publicysta, działacz społeczny, polityk, poseł na Sejm w II RP.)

HUMOR GÓRALSKI

Sędzia do górala:

- Ile macie dochodów?
 - Wysoki Sądzie, do chodów to mom dwie nogi ale obie kiepskie.

Góral stanął przed sądem oskarżony o pobicie.

- Oskarżony twierdzi, że uderzył poszkodowanego jeden raz zwinętą gazetą.
 - Ano tak, zgadza się góral.
 - I od tego ciosu gazetą poszkodowany doznał wstrząsu mózgu.
 - Skoro tak dochtor powiedział...
 - W takim razie co było w gazecie?
 - Nie wiem, nie czytołek.

Janosik na apelu mówi do swoich zbójników:

- Zbójce, gorzółka strasnie szkodzi, zabija!
 - Janosicku, my sie śmierzci nie boimy!

W górach turysta pyta przewodnika:

- Góralu, głęboka ta przepaść?
 - Nie wiem, ci którzy w nią wpadli, juz mi tego nie zdołali powiedzieć, tylko Panu Bogu.

Jesienią to było, kiedy muchy zaczynają kapać. Spóźniony letnik w Poroninie przychodzi do restauracji na obiad. Śwarna Marysia podała mu zupe, potem sznycel z kapustą, w której gość dogrzebał się zwiędniętej muchy. Na co gość odzywa się:

- Maryś, zupe zamawiałem, sznycel z kapustą też, ale muchy w kapuście to już nie...

Na to wcale niestrapiona Marysia odpaliła po góralsku:

- E, to ją ta panie nie musicie jeść.